

בס"ד עלון מס' 767 18.9.2026

ז' תשרי תשפ"ז

כניסת שבת: 18:22

צאת שבת: 19:19

רבנו תם: 19:55

לקבלת העלון במייל:

sagifrenkel@gmail.com

לתגובות והערות:

שגיא 054-6868199

זה השער לה' צדיקים

יבואו בו

הַאֲזִינוּ – שַׁבַּת שׁוֹבָה

שַׁחַת לוֹ לֹא בָּנִיו מוֹמָם דּוֹר עָקֵשׁ וּפְתִלְתַּל (לבה)

לפסוק זה יש פרושים רבים ומגוונים. לפני שנביא את אחד מהפירושים המיוחדים, שהיה שגור בפיו של הגאון רבי יהונתן איבשיץ זצ"ל, נתחיל בסיפור מופלא: בזמן מלחמת העולם השנייה, הגלה רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, בידי השלטון הסובייטי לסיביר, בעת שלמד בישיבת נובהרדוק. הוא שהה שם כחודשיים בתנאים קשים מנשוא, ולאחר מכן נשלח לקזחסטן, שם נועד להצטרף לחבריו בקולחוזים – המשקים השיתופיים הידועים לשמצה. החיים בקולחוזים היו תחת פיקוח הדוק של השלטון, והיהודים נאלצו להסתיר את זהותם הדתית ואת קיום המצוות.

כרטיס הרכבת שברשותו היה תקף רק עד תחנת נובוסיבירסק. מאחר שלא היה בידו כסף להמשך הדרך, נאלץ יענק'לה, הבחור הצעיר, לצעוד רגלי לעבר קזחסטן. הוא לא הכיר את הדרך, והסתמך על מסילות הברזל, שאליהן נצמד בכל כוחו. רק לאחר כשבועיים או שלושה, סמוך לראש השנה תש"א, הגיע ליעדו כשהוא מותש לחלוטין. רגע לפני שהתמוטט על השלג, הבחין בבקתה קטנה שבפתח דלתה היתה קבועה מזוזה.

כוחות מחודשים התעוררו בו, והוא זחל עד לפתח הבית, שם קרס. בעל הבית, יהודי מקומי בשם ר' אייזיק רוט, מצא אותו שוכב על הסף, הכניסו לביתו, האכילו והשקה אותו. עם זאת, תכנן לשולחו במהרה, שכן בעבר אירח אדם שהתחזה לנזקק, ובסופו של דבר רוקן את ביתו מכל רכוש. הוא חשש שהסיפור יחזור על עצמו, אבל כאשר שמע את קול לימודו של האורח, השתכנע שמדבר בבחור ישיבה אמיתי, והסכים לאכסנו אצלו למשך שנה וחצי.

באותה תקופה, פוזרו בחורי הישיבה ברחבי קזחסטן, וכל אחד מהם נאלץ לעבוד במסגרת הקולחוזים. נחמתם היחידה היתה בזמני הלימוד והתפילה, שבהם התאספו יחד ושמרו על הגחלת הרוחנית. עם החרפת המלחמה, נלקחו שומריהם לשרות צבאי, והבחורים זכו לחרות מסוימת. בוקר אחד נשמעו דפיקות תקיפות על הדלת. ר' אייזיק, מארחו של יענק'לה, היה שוחט ומוהל בסתר, מפחד השלטונות הקומוניסטיים.

בני הבית נבהלו – היה ברור שמדבר בשוטרי הנ.ק.וו.ד. – שרות הבטחון הפנימי של ברית המועצות בתקופת סטלין. שוטרי עסקו במעצרים, חקירות, ריגול, הגליות למחנות עבודה והוצאה להורג של מתנגדי המשטר. הם נודעו באכזריותם והטילו פחד על האזרחים, ביניהם יהודים שניסו לשמור על דתם בסתר. ר' אייזיק אסף במהירות את כלי השחיטה והמילה, ונמלט דרך פתח צדדי ליער.

יענק'לה נגש לפתח את הדלת בלב הולם. מולו עמד קצין בכיר, לפי דרגותיו. "יש כאן מוהל?" שאל הקצין. יענק'לה הכחיש, מפחד לגורל מארחו. הקצין חזר על שאלתו בתקיפות, אבל יענק'לה המשיך להכחיש. לפתע, התקרב אליו הקצין ולחש בידיש: "אל תבלבל לי את המוח. גר כאן המוהל?" קולו שדר כנות, ויענק'לה התרצה.

הוא קרא לר' אייזיק, והקצין סיפר שהוא יהודי, קצין בכיר בנ.ק.וו.ד. לפני שלושה חודשים נולד לו בן, ואשתו, שאף היא יהודייה, הפצירה בו למול את הילד. הוא מסר את כתובתו וביקש שר' אייזיק יבוא למחרת בשעה שנקב. למחרת, יצאו ר' אייזיק ויענק'לה לדרך. לפני הברית, ירדו לטבול בנהר הקפוא.

ר' אייזיק שבר את הקרח, טבל, וקרא ליענק'לה שיבוא אחריו – חזויה שכמעט עלתה לו בחייו מרוב קור. לאחר מכן הגיעו לבית הקצין. האם קבלה את פניהם, הצביעה על שלחן ערוך ובו חביתה עשויה משתיים עשרה ביצים, ואמרה: "בעלי איננו, וגם אני לא אוכל להישאר כאן. זו סעודת הברית. לאחר שתמולו את בני, קחו את הביצים ואת תלושי הלחם. זה שכרכם". היא עזבה את הבית.

השנים התרגשו מאד. יענק'לה היה סנדק, ור' אייזיק ביצע את המילה. לאחר מכן מסרו את התינוק למשרתת שנכנסה, ואכלו את סעודת הברית – ביצים שבשלו במחבת חדשה. בזכות תלושי הלחם הצליחו לשרוד את החורף כולו עד פסח.

כמה ימים לאחר מכן, פגש יענק'לה את הקצין ברחוב. הקצין ספר לו כי כשחזר לביתו, העמיד פנים שהוא כועס על אשתו שנטשה את הבית והשאירה את התינוק לבד, ובינתיים נכנסו "פושעים" יהודים ומלו את בנו נגד רצונו.

הוא אף הגיש תלונה נגדה למפלגה, וכתוצאה מכך נשלל ממנה פנקס החבר למשך שלושה חודשים. ואז הרצינו פניו ואמר: "ראה, קשה מאד להיות יהודי כיום. אבל גם אם אני עצמי אינני מצליח לעמוד בנסיון, אני רוצה לדאוג שלפחות בני יזכה להיות יהודי נאמן". הוא בקש מיענק'לה שכאשר יצא מרוסיה, יספר את סיפורו, כדי שיהודים בכל מקום ידעו מה עובר על אחיהם שם. מאז, בכל ברית משפחתית, היה ר' יעקב גלינסקי זצ"ל מספר את הסיפור הזה, כפי שהבטיח.

באר ר' יהונתן איבשיץ זצ"ל: גם כאשר אדם נופל, מתרחק, או משחית את דרכו – בלבבו פנימה שוכנת תקווה טהורה שילדיו לא ילכו בעקבותיו, אלא יבחרו בדרך האמת. הפסוק "שָׁחַת לוֹ – לֹא בָנָיו מוֹמָם" מלמד, שההשחיתה שייכת לו – לאדם החוטא בלבד, אבל הוא מייחל שבניו יישארו שלמים, טהורים, וילכו בדרך התורה. גם בדור "עָקֹשׁ וּפְתִילֵת", דור של סתירות פנימיות וסטיה מן הדרך, יש בלב האדם נקודת אמת – רצון שבניו יזכו למה שהוא עצמו לא הצליח להשיג. וזוהי קריאה עמקה לכל דור: לעולם אל נאבד תקווה מאף אדם, כי גם בלב הרחוק ביותר בוערת אש קטנה של אמת, שמבקשת להאיר לפחות את הדור הבא. (ללמוד)

הפלא יועץ: כל שעה בעשרת ימי תשובה שווה כמו כמה חודשים!

אומר הרמב"ם: "נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה וחסד בין איש לרעהו ובמעשים טובים ולעסוק במצוות בין ראש השנה לכיפורים יותר מכל השנה!". כן... אלו ימים שמחפשים בהם מצוות! למר עוקבא היה נר דולק מעל ראשו ואורו מגיע עד השמיים... כולם מכירים את הסיפור של נתן צוציתא, שזה היה בעצם מר עוקבא שהצליח לשבר את היצר הרע לרסיסים ונמלט מעבירה קשה מאוד של עריות... אותו מר עוקבא בכל ערב יום הכיפורים היה שולח לעני שהיה בשכנותו 400 זהובים... סכום עתק לכל הדעות! למה הוא עשה את זה דווקא בערב יום הכיפורים? שתהא הזכות הזו מכריעה לטובה! אפילו קדוש עליון שנר דולק לו מעל לראשו, צריך זכויות שיכריעו את הכף לפני היום הגדול והנורא!

ר' אברהם גניחובסקי אמר: "להיות כמו ר' עקיבא איגר, אני לא יכול... להתפלל כמו ר' עקיבא איגר, אני גם לא יכול... אבל לתת צדקה כמו ר' עקיבא, אני יכול גם יכול!". לא צריך כוונות מיוחדות כשעושים צדקה, העיקר שהשני נהנה... לא צריך מעלה בגוף הנותן! החת"ס שלח פעם את הבת שלו לאחר סעודה מפסקת להציע שידוך של יתום ויתומה... היא אמרה לו: "אבא, עוד שעה יום הכיפורים... אי אפשר להציע מחרתיים?". אמר לה אבא שלה: "לא! אני צריך את הזכות הזו לפני יום הכיפורים..." היא הציעה את השידוך לבחור, והוא ענה לה שאין לו כסף. אז היא חזרה והודיעה לאבא שלה... אמר לה החת"ס: תלכי ותגידי לו שאני מבטיח לו שאם הוא סוגר, לא יחסר לו כסף אף פעם! והשידוך נסגר אחרי סעודה מפסקת ולפני 'כל נדרי', והכל כדי להרבות זכויות לפני היום הנורא. ('אפריון שלמה')

זְקִנִּיד וְיֵאמְרוּ לָךְ (לב,ז)

זְקִנִּיד – אלו החכמים (רש"י). את הסיפור המפעים שלפנינו סח אחד מחשובי המחנכים בדורנו: באחת השנים, למדו בכיתה בה לימדתי אחים תאומים. כלפי חוץ הם נראו זהים ממש ורבים טעו בזהותם, אבל במהותם הם היו שונים לחלוטין; האחד היה כישרוני, חרוץ ושנון, אהוב על מוריו, אהוב על חבריו. תמיד ניכרו על פניו שמחה וסיפוק. הודות לשאיפותיו ולהשקעתו המרובה בלימודים היו ציוניו גבוהים מאוד, לשביעות רצונם של הוריו ומלמדיו.

התנהגותו של התאום השני, לעומת זאת, הייתה ההפך הגמור – הוא התנהל בעצלות, בשעת השיעור כיתה הוא לא היה מרוכז, מחשבותיו היו פורחות באוויר, ציוניו היו גרועים, שיעורי בית כמעט ואף פעם לא עשה... מובן מאליו שהראשון זכה תמיד למחמאות וליחס לבבי מאת כל סובביו, ואילו השני היה רגיל לספוג קיתונות של הערות ומילות ביקורת...

והנה, מספר ימים לפני יום הכיפורים, לימדתי בכיתה אודות עבודת הכהן בבית המקדש ביום הקדוש. בין השאר סיפרתי להם על שני שעירי העיזים שהיו מביאים ביום הכיפורים – שניהם היו שווים במראהם ובגובהם, וכדי לברר איזה מהם הוא לה' ואיזה לעזאזל, היו מפילים עליהם גורל – השעיר שעלה עליו הגורל לה', נעשה חטאת, והשני שעלה עליו הגורל לעזאזל הוא ה"שעיר-המשתלח", שמשלחים אותו למדבר, והמשלחו דוחפו מראש ההר לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד ונעשה איברים איברים...

פתאום נשמע קול בחלל הכיתה: "אני השעיר לעזאזל!", לא קשה לנחש מי היה התלמיד שהמשפט נפלט מפיו – היה זה התאום הנחשל... הוא לא אמר זאת בהלצה, ניכר היה על פניו שדבריו נבעו ממקום עמוק בנפשו... באותו רגע החלטתי להתעלם מהעניין, העמדות פנים כאילו לא שמעתי כלום והמשכתי בשיעור. אבל כשהסתיים השיעור והחלה הפסקה, פניתי אל אותו תלמיד וביקשתי עמו לטייל עמו בחצר התלמוד תורה. הנחתי את ידי על שכמו וצעדנו יחד והתחילה הפסקה. בתחילה שוחחתי עמו על דא ועל הא, ולאחר מכן שאלתי: "נדמה לי שאמרת משהו בשיעור האחרון אודות השעיר לעזאזל... אולי תסביר לי את פשר דבריך..."

ניכר היה שהתלמיד התקשה להשיב על השאלה. הבחין בדמעות שנקוותו בעיניו, ואז הוא השפיל מבטו ואמר: "כשהרב סיפר על שני שעירים יום הכיפורים הנראים כתאומים זהים, חשבתי לעצמי, שאני ואחי התאום דומים כל כך לשני השעירים הללו; אף על פי ששנינו נראים זהים, מבחינת האישיות אנו שונים כל כך... אחי הוא בחינת השעיר לה' – הוא ברוך כישרונות, אהוב, אהוד ומוצא חן בעיני הכל, ואילו אני כה אומלל ודחוי, כשאייר לעזאזל..."

לחצתי בחום את ידי התלמיד ומתוך חמלה ורחמים אמרתי לו: "יקירי, אני מבין מאוד לליבך ומזדהה עם כאבך. אבל עליך לזכור דבר אחד – גם אם נראה לך שהינך דומה לשעיר לעזאזל, דע לך שקיים הבדל עצום ביניכם; על השעיר נגזר על פי הגורל להיות שעיר המשתלח, הוא לעולם לא יוכל לשנות את ייעודו, כי כך קבעה ההשגחה העליונה על פי הגורל – על אחד הוכרע להיות השעיר לה', ועל השני נחרץ להיות השעיר לעזאזל!"

לעומת זאת, אף אחד לא הטיל "גורל"... לא נגזר עליך להיות תלמיד לא-יוצלח... עם רצון אמיתי, ועם תפילה ותחינה לה' יתברך, תוכל לשנות הכל! תוכל לנצל את הכישרונות שנטע בך הבורא, לעלות לפסגות ולהגיע להישגים נכבדים..."

ממשיך המלמד ומספר: מאז אותה התרחשות, חלפו כבר שלושים שנה. והנה, לאחרונה הוזמנתי לחתוות בת אחותי, שנערכה באולם שמחות בצפון הארץ. כל הנוכחים המתינו לראש הישיבה של החתן, שאמור היה לסדר חופה וקידושין. סופר לי כי מדובר בתלמיד חכם מופלג, שיחסית לגילו הצעיר, הוא זכה להקים ישיבה קדושה לתפארת, ולהעמיד בה תלמידי חכמים מצויינים. ובכן, ראש הישיבה נכנס לאולם, ובדרכו לחופה, לפתע נפל מבטו עלי.

למרבה הפלא הוא פסע לעברי, ניצב למולי ושאל: "כבודו מוזה אותי?!"... הסתכלתי היטב בפניו ולא הצלחתי לזהות, ואז הוא המשיך: "אני השעיר לעזאזל..." עיניי שנינו נקוו דמעות. ואז אמר לי ראש הישיבה בהתרגשות: "דע לך שמילותיך המחכימות בהפסקה לפני שלושים שנה, מלוות אותי כל חיי. שאבתי מהן עידוד וחיזוק כה רב, עד שאין יום שאני לא זוכר בדבריך; עלינו לא הפילו שום גורל, תמיד ניתן להשתנות..." (אחת שאלתי).

בספר שלל רב (כאן) מביא פנינה נפלאה בשמו של האדמו"ר הקדוש רבי אהרן מבעלזא. שנינו במדרש (מדרש תנאים, דברים לב, ב) מה שעירים באין על חטאים ומכפרין, כך תורה מכפרת על כל החטאים. עד כאן. והנה ידוע שיש ארבעה חילוקי כפרה (יומא פו), והחמור מכולם הוא חילול השם, שאין לו כפרה מחיים. ואולם **מבואר ברמב"ם** (הלכות תשובה פ"א ה"ב) שזהו דוקא כאשר אין בית המקדש קיים, אך בזמן שהיה בית המקדש קיים, השעיר המשתלח היה מכפר גם על חילול השם.

האזינו השמים (לב,א)

סיפר הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל: פעם בא אלי אדם וביקש ממני שאבוא ללווייתו של חברו תושב רמת השרון. כיון שלמיטב ידיעתי הנפטר היה מגיע להתפלל בבית הכנסת אך ורק בימים הנוראים, על כן שאלתיו בפליאה: 'מדוע הנך מבקש זאת ממני, איך אני קשור אליו?'. השיב לי החבר: 'הנפטר הקפיד כל ימי חייו על מצוה אחת, ונס גדול קרה לו בזכות זה, בזכותה הוא ניצל ממוות!'. וזה סיפורו: הם, יהודים יוצאי עיר מסוימת בפולין, קבעו להתאסף מידי שבת אחר הצהרים ולהעלות זיכרונות. לפנות ערב הנפטר היה יוצא פעמים רבות החוצה מהחדר בו נפגשו וחוזר. פעם שאלתי אותו: 'לאן אתה יוצא, מדוע אתה יוצא מהחדר?', ואז הוא השיב לי: 'שמע נא ידידי היקר, במלחמת העולם השנייה התנדבתי להילחם בגרמנים. במהלך המלחמה הספינה בה שהיתי נפגעה מטיל טורפדו וטבעה. אני הצלחתי למצוא קרש והחזקתי בו, אך לאחר כמה שעות תש כוחי, והרגשתי שעוד מעט קט אטבע. אמרתי לעצמי: 'ה' רחם עלי, אינני דתי ואני לא יכול לקבל על עצמי דברים גדולים, אבל אני מקבל על עצמי לא לעשן בשבת!'. לפתע אני רואה גלגל הצלה צף ליד, מיד עליתי עליו. כעבור זמן מטוס ימי שיצא לחפש ניצולים מטביעת הספינה, ראה אותי בגלל מחזירי האור של הגלגל והעלני על סיפוני, וכך ניצלתי. לכן אני יוצא החוצה לראות אם רואים כבר שלשה כוכבים, אם כבר יצאה שבת'. המשיך החבר וסיפר: "ואכן מיד כשהיה רואה שלשה כוכבים היה ממהר לביתו לעשן". אמר רבי יעקב: "אם כך אלק ללוותו ולהספידו, וכך לפרסם את סיפורו של אותו יהודי. ואת כוחה של קבלה כשמקפידים למיימה". (פרפרת)

לעילוי נשמות: ציפורה בת מורור ז"ל, בנימין בן סולי ז"ל, חביב בן סולי ז"ל, בתיה בת סולי ז"ל, גביאל בן מורור ז"ל, מיכאל בן מורור ז"ל, רחמים בן מורור ז"ל, יחזקאל בן יהודית ז"ל, דבורה בת טובה ז"ל, יוסף מיכאלשוילי בן רפאל ז"ל, שרה רוסיקו מנשרוב בת תמרה ז"ל. לעילוי נשמת חיילנו והנרצחים בל לאוקטובר.